

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

Πτυχιακή Εργασία

**ΜΗ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ
ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΟΙΑ**

Μαρία Γιακουμή

Λεμεσός 2021

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

Πτυχιακή Εργασία

**ΜΗ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ
ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΟΙΑ**

Μαρία Γιακουμή

Επιβλέπουσα καθηγήτρια

Δρ. Ευρυδίκη Παπασταύρου

Λεμεσός 2021

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Μαρία Γιακουμή, 2021

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής διατριβής από το Τμήμα Νοσηλευτικής του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Μετά από επτά μήνες συστηματικής και σκληρής δουλειάς, η παρούσα πτυχιακή μελέτη ολοκληρώθηκε. Νιώθω πραγματικά περήφανη μετά από την διεκπεραίωση αυτής της εργασίας. Η καθοδήγηση και οι γνώσεις περί μεθοδολογίας έρευνας, όπου μου πρόσφερε με μοναδικό τρόπο η επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, θα με συνοδεύουν στην μετέπειτα σταδιοδρομία μου. Θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου **Δρ. Ευρυδίκη Παπασταύρου**, για τον χρόνο που αφιέρωσε στην μελέτη αυτή και για την εποικοδομητική συνεργασία που είχαμε τους τελευταίους μήνες. Ήταν τιμή μου και μεγάλη χαρά να συνεργαστώ μαζί με αυτόν τον εξαιρετικό άνθρωπο και επιστήμονα. Η μεταδοτικότητα και η σαφήνεια του λόγου της με οδήγησαν στο να αγαπήσω αυτόν τον ιδιαίτερο κλάδο της έρευνας. Ήταν ένα μεγάλο και δύσκολο ταξίδι αλλά τελειώνει με τα πιο όμορφα συναισθήματα. Ακόμη θα ήθελα να ευχαριστήσω την *Κ. Μαρία Αχιλλέως* για την βοήθεια που μου πρόσφερε απλόχερα. Επιπλέον δεν θα μπορούσα να παραλείψω να ευχαριστήσω τους φίλους μου, για την υποστήριξη και την αισιοδοξία που μου πρόσφεραν στις δύσκολες στιγμές, ιδιαίτερα την καρδιακή μου φίλη και συμφοιτήτρια *Μαρία Μάρκου*. Αφήνω για το τέλος την πολυαγαπημένη οικογένεια μου. Ευχαριστώ πάρα πολύ την υποστηρικτική μου *γιαγιά*, που ήταν συνέχεια δίπλα μου και προσπαθούσε με κάθε τρόπο να μου δώσει δύναμη να συνεχίσω την σκληρή δουλειά. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον αξιαγάπητο μου *παππού*, ο οποίος μου πρόσφερε δύναμη με ένα χαμόγελο του.

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εισαγωγή: Σύμφωνα με το Alzheimer Europe μέχρι στιγμής δεν υπάρχει συγκεκριμένη θεραπεία για τη νόσο Άνοια. Το πιο συχνό σύμπτωμα της νόσου είναι η επιθετικότητα και χαρακτηρίζεται δύσκολα διαχειρίσιμη από τους νοσηλευτές και τους φροντιστές των ατόμων με Άνοια . Η αντιψυχωτική φαρμακευτική αγωγή που συνήθως δίνεται για την επιθετικότητα έχει πολύ σοβαρές ανεπιθύμητες ενέργειες και αναζητούνται νέοι τρόποι αντιμετώπισης με λιγότερες παρενέργειες. Στις μέρες μας υπάρχουν αρκετά υποσχόμενες μη φαρμακευτικές παρεμβάσεις για την αποτελεσματική διαχείριση της επιθετικότητας σε άτομα με Άνοια. Θα ήταν μεγάλο όφελος για τους επαγγελματίες υγείας αλλά και τους οικογενειακούς φροντιστές αν τεκμηριώνεται επιστημονικά η αποτελεσματικότητα αυτών των παρεμβάσεων.

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει τις μη φαρμακευτικές παρεμβάσεις και την επιστημονική τεκμηρίωση της αποτελεσματικότητας τους, όπου επαγγελματίες υγείας και οικογενειακές φροντιστές, μπορούν να χειριστούν αποτελεσματικά την επιθετικότητα σε άτομα με Άνοια.

Υλικό και Μέθοδος: Πραγματοποιήθηκε αναζήτησή σε τέσσερις βάσεις δεδομένων Cochrane, PubMed, Cinahl και PsycInfo. Χρησιμοποιήθηκε ο συνδυασμός λέξεων κλειδιά: Alzheimer*, dementia, aggressiveness, problem behavior, danger behavior, offensive, irruptive, "nonpharmaco-therapeutic", non-pharmacological, nondrug, nonmedication, nonpharmaceutical interventions. Τα κριτήρια επιλογής είναι παρεμβατικές μελέτες, να έχουν χρησιμοποιηθεί άτομα με διάγνωση της νόσου Άνοιας με την αναφορά σε μη φαρμακευτικές παρεμβάσεις, με κύρια έκβαση τη διαχείριση της επιθετικότητας.

Αποτελέσματα: Η αναζήτηση κατέληξε σε εννέα μελέτες, κατά την περίοδο 2016-2021, που πληρούσαν τα προκαθορισμένα κριτήρια. Οι μη-φαρμακευτικές παρεμβάσεις που χρησιμοποιήθηκαν ήταν οι μουσικές συνεδρίες, η πολύ-αισθητηριακή διέγερση, η ομαδική προσωποκεντρική προσέγγιση, η σωματική άσκηση, η κατάλληλη θερμοκρασία και οι δραστηριότητες με ζώα μεμονωμένες ή συνδυαστικά. Στις επτά από

τις εννέα μελέτες βρέθηκε ότι οι μη θεραπευτικές παρεμβάσεις που διερευνήθηκαν, παρουσίασαν σημαντική αποτελεσματικότητα όσον αφορά τη μείωση της επιθετικής συμπεριφοράς σε άτομα με Άνοια . Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων αξιολογήθηκε με διάφορα εργαλεία, όπως το NPI, CMAI, MMSE και άλλα τα οποία αξιολογούσαν και άλλες παραμέτρους δευτερευούσης σημασίας για τις συγκεκριμένες μελέτες, όπως είναι η ποιότητα ζωής, η κατάθλιψη κλπ.

Συμπεράσματα: Οι επαγγελματίες υγείας όπως και οι φροντιστές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις παρεμβάσεις αυτές όπου ενδείκνυται με αποτέλεσμα την παροχή μίας περισσότερο στοχευμένης φροντίδας σε σχέση με την επιθετικότητα.

Λέξεις-κλειδιά: Άνοια, Αλτσχάιμερ, επιθετική συμπεριφορά, μη φαρμακευτικές παρεμβάσεις, , συστηματική ανασκόπηση

2. ABSTRACT

Introduction: According to Alzheimer Europe so far there is no specific treatment for Dementia disease. The most common symptom of the disease is aggression and seem to be difficult to handle by nurses and caregivers of people with Dementia. The antipsychotic medication that is usually given has very serious side effects and new ways of dealing with fewer side effects are sought. Nowadays there are quite promising non-pharmacological interventions for the effective management of aggression in people with Dementia. It would be a great benefit for health professionals and their caregivers if the effectiveness of these interventions is scientifically substantiated.

Aim: The purpose of this study is to examine non-pharmacological interventions and scientific documentation of their effectiveness, where health professionals and family caregivers can effectively manage aggression in people with Dementia.

Material and Method: Four databases were searched in Cochrane, PubMed, Cinahl and PsycInfo. The keyword combination was used: Alzheimer *, dementia, aggressiveness, problem behavior, danger behavior, offensive, irruptive, "nonpharmaco-therapeutic", non-pharmacological, nondrug, non-medication, non-pharmaceutical interventions. The selection criteria are interventional studies, to have been used in patients diagnosed with Dementia disease with reference to non-drug interventions, with the main outcome being the management of aggression.

Results: The search resulted in nine studies, during the period 2016-2021, that met the predefined criteria. The non-pharmacological interventions used were the music sessions, the multi-sensory stimulation, the group person-centered approach and the appropriate temperature individually or in combination. In seven of the nine studies it was found that the non-therapeutic interventions investigated showed significant effectiveness in reducing aggressive behavior in people with Dementia. The effectiveness of the interventions was evaluated with various tools, such as NPI, CMAI,

MMSE and others which evaluated other parameters of secondary importance for the specific studies, such as quality of life, depression, etc.

Conclusions: Health professionals as well as caregivers can use these interventions where appropriate to provide a more targeted care in relation to aggression.

Keywords: Dementia, Alzheimer's, aggressive behavior, non- pharmacological interventions, systematic review